

mel i sucre

O.C.B. SANT JOAN

FEBRER DE 1.988

Nº - 92

Enterro de
Sa Sardina

Rueta escolar

Conversa amb...
Amador Jaume Salvà

Cova de
Sa Campana

MEL I SUCRE - 92 Febrer de 1.988. Butlletí informatiu de l'Obra Cultural Balear a Sant Joan.

COBERTA .- Enterro de Sa Sardina i Rua Escolar

CONTRACOBERTA .- Composició sobre el nostre Ajuntament

LOCAL SOCIAL .- Casa de Cultura de la Vila

Tothom que vulgui col.laborar que faci de veure algú de l'equip de treball i que li entrgui els originals abans del 20 del mes en curs.

TIRADA ACTUAL .- 300 exemplars

IMPRIMEIX .- Gràfiques Manacor

DIPOSIT LEGAL .- 49- 1.983

NOTA .- S'adverteix als possibles lectors de Mel i Sucre, que aquesta revista, amb els seus escrits i comentaris pot ferir la sensibilitat dels esperits poc acostumats.

A AQUEST NUMERO HI TROBAREU

- Notícies locals, del que succeeix al poble, fins a l'hora de tancar el número, per l'OCB
- Testament de Sa Sardina, adaptació a càrrec de Joan Matas Gayà.
- Ajuntament; resum del ple celebrat dia 29-1- 88, per Joan Sastre Joan
- Cova de Sa Campana, 1a part. Breu resum de l'estudi que d'ella realitzà el G.G.G. i el S.C.M ambdós l' any 1.972, per " Els covers de la Vila "
- Reportatge gràfic i text sobre " L'Enterro de Sa Sardina ", efectuat a Sant Joan el darrer dia de Carnaval, per l'equip de Redacció.
- Conversa amb ... Amador Jaume Salvà (1a part per Mateu Sastre i Arnau Company.
- Republicans i espanyols a la resistència francesa. Breu estudi per a entendre millor l'article anterior, per Mateu Sastre i Arnau Company.
- Entrevista a Margalida Boireta i Maria Cartera, per Catalina Gayà.
- Mel i Sucre, dolcet, dolcet, ... per Joan Bauzà.
- Passatemps, per Joan Sastre.
- Pàgina fotogràfica per l'equip de redacció, sobre notícies que han destacat durant aquest darrer mes

--- El Carnaval d'aquest any pel nostre poble ha estat de lo més mogut, hi ha hagut fresses a voler. Començaren el dijous llarder, seguiren el dissabte (sobretot al Tres- Dos), continuaren el diumenge amb el festival organitzat pels alumnes de 8è i 7è al local de la Casa de Cultura; i l'apoteosi final del Darrer Dia (16-2-88): a l'horabaixa V RUA ESCOLAR pels principals carrers de la població amb acompanyament dels xeremiers locals; el vespre multitudinari II ENTERRO DE SA SARDINA, amb molta de gent vestida de negra, plors,... la comitiva recorregué les principals vies de la població partint de la plaça NOva del Camp, on també hi acabà i allà mateix es llegí el testament de la sardina. Llavors, una torrada a la Casa de Cultura.

--- El grup Temps Lliure organitzà una vetllada de Ball de Bot, d'Àferrat, de Vals, Tangos, i altres classes, un vespre a la Casa de Cultura. Al piano hi havia Na Roseta.

Un altre dia va haver- hi una demostració de judo; i un vespre una vetllada de gloses...

--- Dia 6 d'aquest mes morí Carmen Polo de Franco. Idò bé, dia 7 dematí aparegueren un ramet de clavells devora la creu de l'esquerra, entrant a l'església pel portal dels homes. També dissabte vespre una persona santjoanera sortint de missa col·locà una franja de tela (dels colors de la bandera espanyola) en terra, enmig del carrer davant el portal Major de l'església.

--- Un dia d'aquest mes se recolliren totes les botelles de xampan que la gent havia arreplegat.

--- A uns dels arbres de la plaça Nova hi ha pintada un esvàstica

--- La secció excursionista del Mel i Sucre se tornà posar en marxa. Dia 7 de febrer feren el torrent de Valldemossa i el dia 21 arribaren a la Sala Fosca i a la Sal d'Es tresor, arribant a un desnivell de - 257 m a l'interior de la cova de Sa Campana (el seu desnivell total són - 317 m). Ja fa molt de temps que s'hi peguen i encara les queda per explorar: la Sala de Ses Llesques, la Galeria - 73, entrar a l'interior dels Pous d'En Pere (arribant així a la màxima profunditat) i explorar altres possibles engolidors entre la Sala de S'Aigua i la Sala Fosca.

--- Els equips de voleibol santjoaners duen bona marxa.

--- Dissabte dia 20 i organitzat pel Club d'Esplai tingué lloc al Saló actes de la Casa de Cultura del nostre poble una vetllada de gloses.

--- Fins a la darrera setmana de febrer no es refredà el temps. Durant tot el mes de Gener i el present les temperatures foren primaverals i pràcticament fins a la nit del 24- 25 no baixaren les temperatures. Concretament el 25 dematí caigué aigua-neu. Després lo endemà dia 26 Sant Joan es despertà amb una capa de neu d'uns tres dits; va esser com una retxa d'aire fred que penetrà per " darrera Sant Nofre"; a Montuiri i Vilafranca ja no hi arribà i per les muntanyes (excepte el Puig Iomir) en va fer tan poca com pel nostre poble. Va esser la bulla dels al·lots de l'escola; els mestres les menaren a Consolació a jugar, feren un ninot de neu que durà fins lo endemà. Dia 27 dematí feu una gelada d'aquelles tan grosses.

--- El recent local de Correus i Telègrafs té un altre aire més modern que l'anterior (si bé l'edifici és antic). L'Ajuntament, ja que hi era, hauria d'haver arreglat tot l'edifici — que s'ho mereix — i disposar- ho per funcions ben concretes i de servei. Correus i Telegrafs ben bé s'ho mereixia. ▶ 3

--- El mes passat a Consolació hi hagué un sopar de presentació del Club d'Esplai, en el que hi assistiren prop de 200 persones. El delegat de Cultura hi era present, símptoma pel qual l'Ajuntament sembla que compta amb l'entitat.

--- Durant aquest dos mesos d'any que duim, a la Casa de Cultura s'hi venen celebrant un munt d'activitats diverses; des de balls setmanals, reunions d'algunes entitats (poques) fins a demostració de judo. Això és important, si bé el que compta és el poc ús de la Casa de Cultura i locals que en fan algunes entitats i reberen una de les seves habitacions.

--- Dia 25 al local de les escoles velles de les nines tots els qui volgueren pogueren donar sang.

--- De cada vegada més es veuen atemptats ecològics: treuen pinars, lleven terra,..., i entre Consolació i el camp de futbol s'omple de terra, d'aqueixa marxa se feren amunt.

--- A la revista Lluc surt una petita història de l'O.C.B. de Sant Joan, realitzada per Miquel Company Florit.

--- Dia 13 del mes qui ve (Març) és el Quart Diumenge. Entre altres coses hi haurà el certamen poètic Verge de Consolació i una actuació del grup Quarta Ciència.

--- Segons les darreres informacions arribades a aquesta redacció sobre la bàscula de la Cooperativa de Sant Joan hi caigueren 380 Kg de neu; això correspon a 9,5 mm d'aigua.

--- Ha finalitzat la primera fase del campionat de Truc de Mallorca; Han sortit les parelles que passaran a la següent fase. La colla santjoanera guanyadora del nostre sector i presentada pel Club d'Esplai foren Joan Ferriol i Joan Gomis.

--- En el Centre Cultural s'hicelebraren eleccions de president. Fou elegit Joan Matas Gayà que d'aquesta manera substituirà a Carles Costa, el qual no deixa les funcions de director de la revista Sant Joan i del grup Aires de Pagesia.

--- Sembla que hi ha gent que no respecte gens als altres. L'altre vespre a la plaça Nova hi havia un cotxe aparcats vora el brollador, cosa que és de molt mal gust, ja que hi ha aparcaments de sobra al carrer, i qual passa amb les motos.

--- Durant aquest any i degut a la grossa demanda de telèfons, s'ha d'efectuar una ampliació.

--- Se recorda que per l'octubre d'enguany arribarem al Mel i Sucre num 100. També s'ha de tenir present que tots aquells socis que encara no haguin abonat la quota de 1.988 facin de veure algú de l'equip de redacció per posar-se al dia.

--- La pervertida i malatissa imaginació popular en temes eròtico- sexuals ha actuat aquest darrer mes en el nostre poble, com en els millors temps. Feia ja anys que no es desbocava tant. L'equip de redacció ha atribuït part de culpa a la fortò de temps.

--- Lo normal és veure moixos per damunt les teulades; idò bé si qualcú hi vol veure un ca (concretament un setter) que passi de dematí o a l'horabaixa per devers la plaça del Pesador

TESTAMENT DE LA SARDINA

Siguent una cosa fina
i penosa, ho tenc que dir
vos dic abans de morir
que em tendreu sempre present
donant com enteniment
que sempre em recordareu
per bé o mal, ja ho voreu
lo que he mandat llegir
an el nostre capellà
homo de coneixement
que molt bé vos llegirà
lo que diu el testament.

Vaig néixer a dins la mar
de pares americans
però els destins i afany
em dugueren a Sant Joan.

Germana d'onze germans
sa major de ses felles
vaig viure a Ses Fontanelles
just devora Cas Capellans.

Con s'usava en altre temps
el mascle era s'hereu
ses felles no ho creureu
eran un gros contratemps.

Tota la vida vaig esser
honrada per la noblesa
jo dins la meua pobresa
els senyors em varen voler.

Amb catorze anys que tenia
vaig servir un capellà
quatre anys el vaig aguantar
i llavors ja se moria.

Quina gran satisfacció
vaig tenir des capellà
hereva me va nombrar
i madona des moixó.

Siguent jove em vaig casar
per l'església i de blanc
férem festa, i de franc
tots plegats a dins la mar.

A dos anys de matrimoni
viuda i rica vaig quedar
d'això sempre vaig culpar
que era càstig del dimoni

Vaig trobar un altre marit
amb un xalet a Sa Penya
un altre a Cala Moreia
i de duros lo més ric.

Tampoc vaig esser sortada
viuda també vaig quedar
tot el poble me xerrà
diguent-me endimoniada.

Sense res vaig arribar
a arregar una gran fortuna
quarterades dos mil una
i doblers pes qui em voldrà.

Tenc finques a dins Son Gual
Son Comelles i Solanda
i mirant a l'altre banda
tenc ses cases d'Es Rafal.

Llavors tenc Es Mitjà Pla
Ses Veles i Son Perdut
Son Sineu i Son Gurgut
i es carrers d'Es Barracar.

Encara me'n queden més
fins que arribin a dos mil
tres-centes quatre a Son Gil
mil set-centes d'Es Calderers.

Cent bocins de carabassa
si sa memòria no em fuig
sebrats entre Cugulutx
Son Dixotta i Son Rebassa.

Lo que estim més de sa vida
i terra de lo més fred
és lo de Son Capellet
i es quartons de Sa Bastida.

Tenc cases dins Alaró
vint-i-una a Maria
vuit o nou a S'Alqueria
i unes dotze a Lluçmajor.

Fins ara just hem parlat
de terres i possessions
i no hem dit des milions
que tenc on les he deixat.

Tenc doblers a dins Ca Nostra
i també a nes Pou Llarg
en tenc a Sa Banca March
a La Caixa i a Sa Nostra.

Esper que em compreneu
vostros germans i parents
ho deixaré an els externs
sense nombrar cap hereu.

Com dona d'enteniment
i de noblesa adquirida
mand que sigui repartida
pel Batle i l'Ajuntament.

No deix res a cap germà
ni tampoc a cap parent
amb bauxes i aiguarent
tot lo meu heu de gastar.

Als capellans que han vengut
a predir el meu enterro
les deix doblers per un verro
jove, guapo i geperut.

Als qui han alçat el cos meu
tots joves i voluntaris
an es jutges i notaris
les deix sa cóva i es lleu.

Ses finques totes estan
venudes o hipotecades
i ses deutes que he deixades
els hereus se'n desfaràn.

A voltros santjoaners
vos deix tot el remanent
amb força i enteniment
trobareu molts pocs doblers.

Qualque cosa jo vos guard
ja dels temps de s'estraperlo
i no és més que un caramel.lo
per acabar el Carnaval.

I vos mand santjoaners
en Quaresma menjau rap
pegau cossa al meu cap
i hi trobareu els doblers.

Com que mos ha sortit bé
tota aquesta processó
escoltau amb atenció
lo que ara vos diré.

Esper que l'any que ve
amb voltros comptem igualment
amb sos Bancs i Ajuntament
que molt bé han col.laborat.

Les gràcies les he donat
i les don públicament
i esper que tengueu present
que la festa ha acabat
més bé que l'any passat
i menys que l'any que ve
que amb vostra ajuda hi anirà
tots plegats hem de cridar:

MOLTS D'ANYS I FINS L'ANY QUE VE!!

Testament de La Sardina,
adaptació de Joan Matas Gayà

AJUNTAMENT

Sessió Ordinària de 29-01-88 (1)

La primera sessió de l'any va començar puntualment a les 8 i mitja del vespre, no varen assistir els regidors Joan Matas Gayà i Arnau Gayà Mayol.

1.- Lectura i aprovació de l'esborrall de l'acta de la sessió anterior.-

Va ser aprovada per unanimitat.

2.- Resolucions de l'alcaldia.-

Cumplimentant la normativa de la Llei de Règim Local, secretaria va donar compte de tots els decrets dictats per l'alcaldia dins l'any 1.987. Els regidors assistents es donaren per enterats.

2.- Proposta de les festes locals pel 1.988.-

El batle va passar la paraula al delegat de cultura, que va informar que la Comissió DE Cultura proposava al Ple que les dues festes locals fossin el 24 de juny i el 29 d'agost, commemoració del naixement de Sant Joan, i de la seva degollació respectivament. Arnau Company va dir que no li agradava que sempre es fes festa els dos santjoans. La proposta va ser aprovada per majoria.

3.- Organització i Patrocini de les Festes del Pa i Peix.-

Enguany el Quart Diumenge de Quaresma serà el 13 de març, bastant més prest que altres anys. El batle va donar lectura a un escrit del president del Centre Cultural de Sant Joan oferint-se per organitzar el *Certamen Poètic "Verge de Consolació"*, com sol fer cada any.

Els assistents acordaren donar un vot de confiança a la Comissió de Cultura perquè organitzàs la part de la festa que pertoca a l'Ajuntament. Juan Matas Antich va suggerir que el pressupost total de la festa no sobrepassàs la quantitat aproximada de 220.000 ptes. L'any passat el pressupost va ser d'unes 350.000, però hi va haver unes despeses extraordinàries causades per la inauguració de la "Casa de Cultura", a la que va assistir el President del Consell Insular.

4.- Quotes de l'Impost de Circulació de Vehicles per 1.988.-

Posant en pràctica les recomenacions del Ministeri d'Hisenda es va acordar per unanimitat augmentar un 3% l'impost Municipal de Circulació de Vehicles. Així i tot el nostre poble és el que té les tarifes més baixes de tota Mallorca.

5.- Puntualitzacions sobre la normalització dels noms de diverses vies urbanes.-

Es tractava de fer unes correccions gramaticals als noms d'uns quants dels carrers que es va acordar normalitzar a un ple anterior. Com que no afectaven substancialment al nom del carrer, tothom hi va estar d'acord.

6.- Normalització del nom del poble.-

El regidor de Cultura comunicar al Ple que la proposta de la Comissió de Cultura de sol·licitar als organismes pertinents el canvi de nom del municipi. La corporació va acordar per unimitat iniciar els tràmits perquè el nostre poble es denomini oficialment *Sant Joan*, i no *San Juan* com fins ara.

9.- Precs i Preguntes. -

Abans d'entrar dins aquest punt hi va haver dues **Mocions d'urgència**:

A) La primera presentada pel portveu d'A.P., sol·licitant la creació d'una Comissió de Compres, que s'en cuidàs de gestionar les compres de tot el material inventariable. El portaveu del P.S.M. va opinar que si es creava aquesta comissió, havia d'estar integrada pels mateixos membres que la Comissió d'Hisenda, per no incrementar el número de comissions, i per tant el de reunions. Després de llargues discussions, i una vegada escoltada l'opinió de l'Assessor Jurídic, es va acordar crear aquesta comissió, i que estàs formada pels mateixos integrants de la d'Hisenda, a la que hi estàn representats tots els partits polítics amb representació municipal.

B) La segona presentada pel sr. batle, va ser per donar resposta a un escrit del Director General de Juventut, en el que es comunica la futura creació d'un Pla de Centres Juvenils a realitzar durant els propers 4 anys, i demana a l'Ajuntament si està interessat en acollir-s'hi. Es va decidir per unanimitat sol·licitar la inclusió de Sant Joan dins aquest Pla.

Altres intervencions foren:

Del Sr. Batle:

1) Per comunicar al consistori que la Comunitat Autònoma, a través del Conseller Adjunt a la Presidència ha destinat una partida de 1.451.032 ptes perque l'ajuntament dugui a terme el projecte (entregat ja fa uns anys) de reforma i adcentament de l'entrada de la Sala. Aquests doblers suposan el cost total del projecte.

2) Per donar a conèixer al Ple que la subvenció d'aprop de cinc milions de ptes. per iniciar les obres del Centre d'Esplai per la Tercera Edat ha quedat retallada a 4.503.473 ptes. cosa que va ser comunicada a l'ajuntament amb un escrit acompanyat d'un retall de premsa amb referències a aquest projecte. El portaveu d'A.P. va prendre cartes a l'assumpte i va dir que miraria d'arreglar-ho.

3) Per fer saber que hi ha de temps fins dia 15 de març per presentar projectes al Pla d'Obres i Serveis del Consell Insular, amb la corresponent sol·licitud de subvenció.

Del Delegat de Cultura:

Per informar al Ple que el grup organitzador de l'*Enterro de la Sardina* (pel darrer dia de carnaval) havia demanat ajuda econòmica a l'Ajuntament. Després de parlar-ne entre tots, es va decidir deixar la decissió a criteri de la Comissió de Cultura.

I acabats els punts de l'ordre del dia el sr. batle va aixecar la sessió, a les deu del vespre.

Joan Sastre Joan

"El Jueves", nº 251 (Març '82)

Tots els comentaris i gràfics que vendran a continuació no són més que un resum de les primeres exploracions realitzades a la cova pel Grup Geogràfic de Gràcia (G.G.G.) a l'agost de 1.972 i pel S.C.M. el Desembre del mateix any; i alguna que altra explicació dels Covers Sant joaners arrel de les darreres incursions dels anys 87- 88.

INTRODUCCIO

L'antic propietari de la finca on està situada la Cova, la tenia com un secret. Només ho deia als seus amics més íntims amb els que baixava fins a la gran sala. La boca del cap damunt romania tancada amb unes barreres de ferro (encara ara les hi podem veure).

Situació de la Cova

A partir de l'any 72 començà la seriosa investigació per part d'espedleers mallorquins i catalans, descobrint a poc a poc les característiques de la descomunal caverna. Té una sala de 9.720 metres quadrats de superfície (més del doble de la sala de l'avenc de Son Pou, que aleshores era la més gran de Mallorca), les dimensions màximes de la qual són 145 x 100 m a la planta i 30 m d'altura al lloc més elevat (és la sala més gran de la regió Catalano-Balear. La seva profunditat, 317 metres de desnivell, també la situa com a la més profunda de la citada regió (Dades de 1.972)

SITUACIO i TERRENY

La cova està davall el massís dels Castellots, entre el torrent de Pareis i la carretera de davallada a Sa Calobra. Altres accidents importants d'aquesta zona són: el torrent del Gorc Blau, Sa Fosca, el torrent d'Es Racó i el puig dels Castellots (751 m)

A la zona de la cova li correspon una pluviometria mitja anual de 1.300 mm.

S'obri sobre uns materials dels Liàsic (període Juràsic), caracteritzat per calisses molt massives de color gris, atravesats per venes de calcita. Sobre aquests terrenys s'hi donen la major part dels fenòmens càrstics de la zona.

Les característiques càrstiques d'aquest massís són tal vegada les de major desenvolupament i magnitud de tot el territori espanyol.

Hi ha que dir que a la serra de Tramuntana, les vessants nord presenten més carstificació que les sud, degut a la més elevada pluviometria.

El relleu càrstic és el propi de les regions de massissos o antiplans calcaris, on l'acció erosiva de l'aigua s'exerceix fonamentalment mitjançant fenòmens de dissolució superficial i subterrània de les calcàries i origina consegüentment unes formes de relleu específiques.

El lapiaz

Conjunt de canals profunds separades per arestes tallants de forma irregular i amb mides que oscil·len entre 1 dm i més de 10 metres de profunditat, que s'originen en la superfície de roques calcàries com a conseqüència de l'erosió d'aquestes.

El lapiaz dels Castellots és vertaderament un megalapiaz, les enclotxes poden arribar fins als 15 metres de profunditat.

Formes d'absorció

Dolina.- Depressió oval de dimensions i profunditat variables que és forma en el relleu càrstic a partir d'un punt d'absorció. Al marge aflora la roca, mentre que al fons resta la "terra rossa", molt apta per al conreu.

Les dolines presenten un ampli camp al N i NW dels Castellots ja que n'hi ha més d'una dotzena. Totes estan situades entre els 400 i 500 m d'altitud, presenten forma de pastera rodona amb vessants molt escarpades. Aquestes dolines estan en fase de desenvolupament molt avançat, arribant a formar-se uvalets (coalescència d'una sèrie de dolines unides per un procés d'evolució progressiva).

Tot aquest camp de dolines és una important zona d'absorció que alimenta Sa Campana; més concretament, una d'elles (la D-4) està situada just damunt la Sala de S'Aigua (300 m per damunt el sòtil i a uns 445 m sobre el nivell de la mar) i té uns 80 metres de diàmetre i al seu interior hi ha tres avencs.

- Avenc del Mig.- A l'interior de la dolina hi ha dues depressions, una d'elles dona accés a aquest avenc de 10 metres de profunditat.

- Avenc de la Ferradura.- La boca d'uns 2 m de diàmetre s'obre a l'extrem NW de la dolina, ja sortint d'ella per un collet, a l'esquerra. Presenta un pou de 18 m extraplomats; la seva profunditat total són 23 metres.

- Avenc D-4.- S'obre a pocs metres de l'anterior. La boca és petita i el pou estret. Al fons, a 16 metres hi ha una apertura impracticable, i comunica segurament amb un altre pou.

A aquesta zona s'hi han format congosts de fins i tot 300 m de profunditat, ocasionats per esboldregament de primitives coves alineades: torrent de Pareis, torrent d'Es Gorc Blau i Sa Fosca.

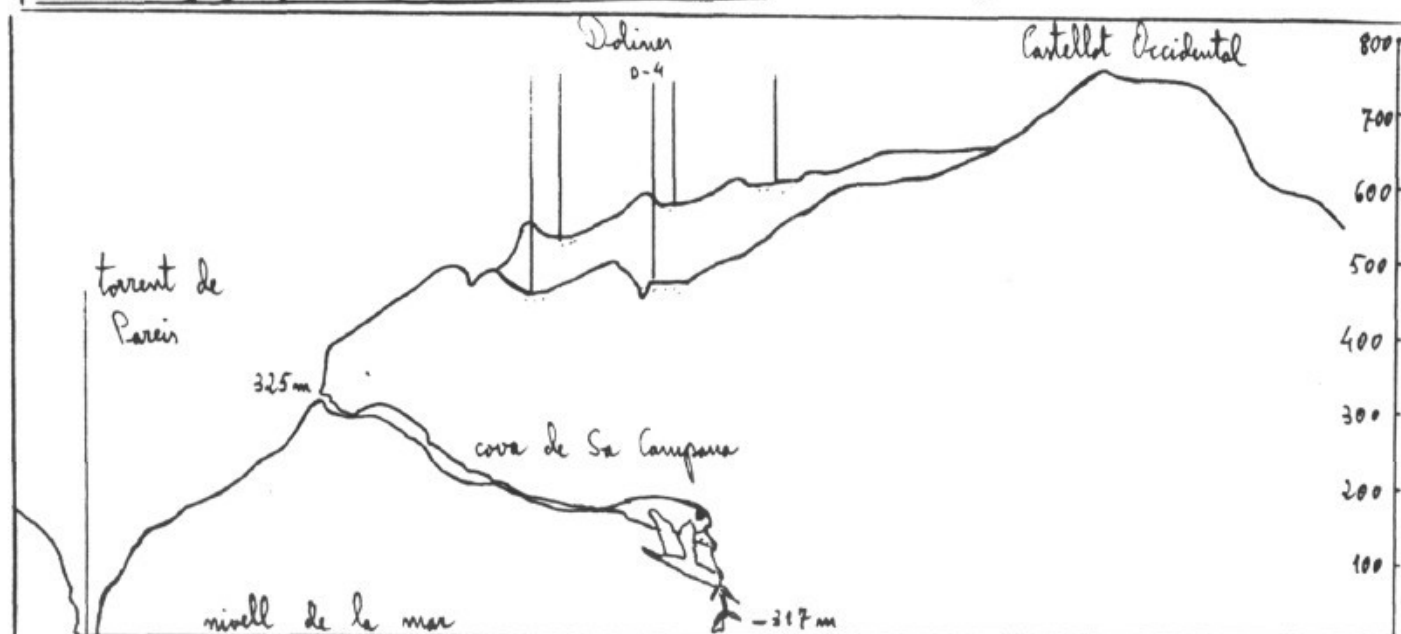
Cova de Sa Campana i carst dels Castellots

EDAT I DESCRIPCIO DE LA COVA

Estudis de carstificació i geològics de la zona indiquen que el període juvenil de la cova de Sa Campana i d'altres possibles que componen el sistema tingué lloc a finals del Terciari, o com a màxim principis del Quaternari.

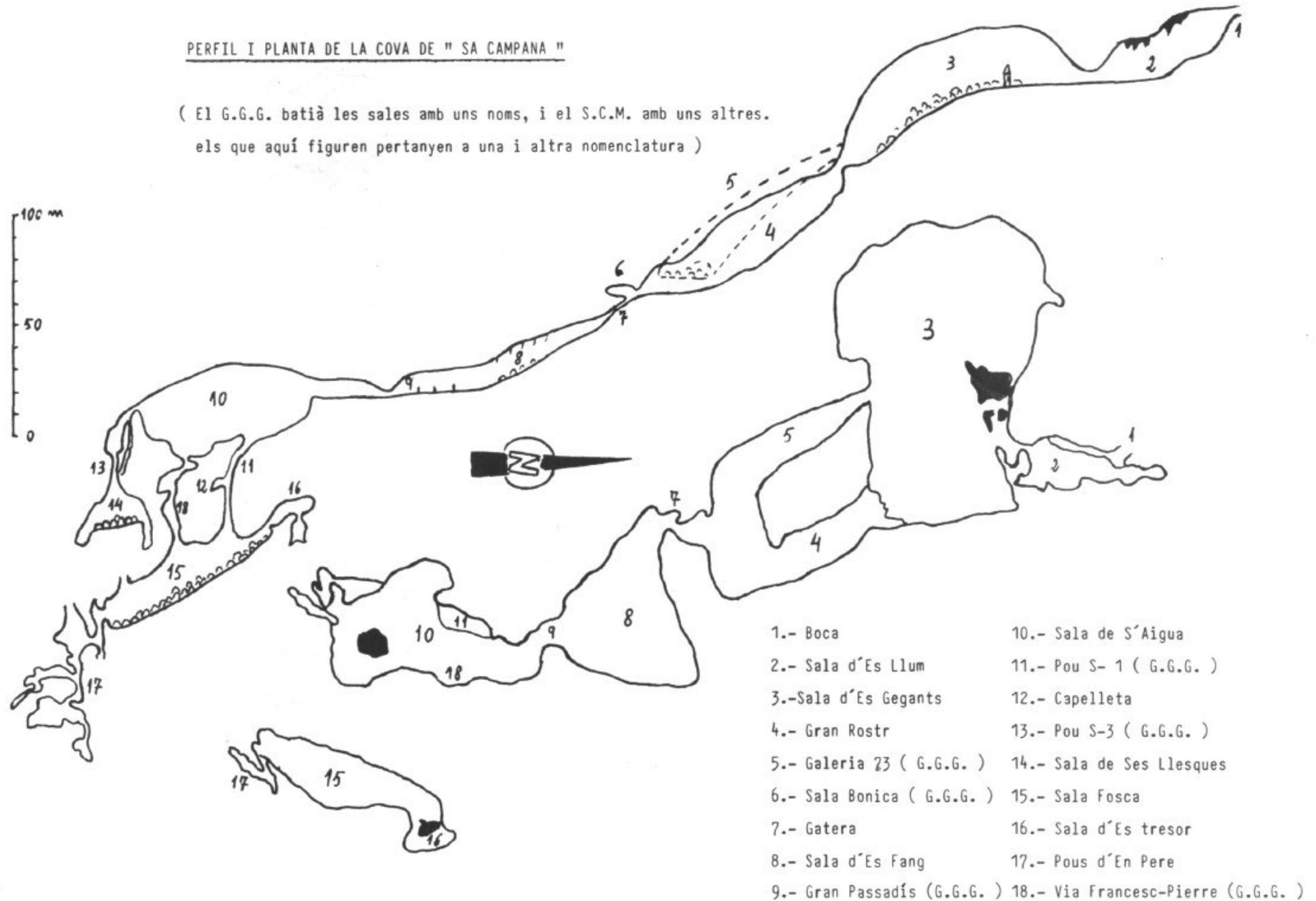
La transformació del torrent de Pareis de hipogeu en epigeu (per enfonsament de les primitives coves que el configuraven) i posterior enfonsament progressiu del llit del torrent va fer baixar el nivell piezomètric i secà les cavitats dels castellots causant la seva mort. Es una cova que s'esboldrega, fet que se pot comprovar a quasi totes les sales; hi ha pedrotes per en terra caigudes del sòtil, sobretot a la Sala des Gegant, a la Sala Galeria- 73, a la Sala de Ses Llesques i a la Sala Fosca.

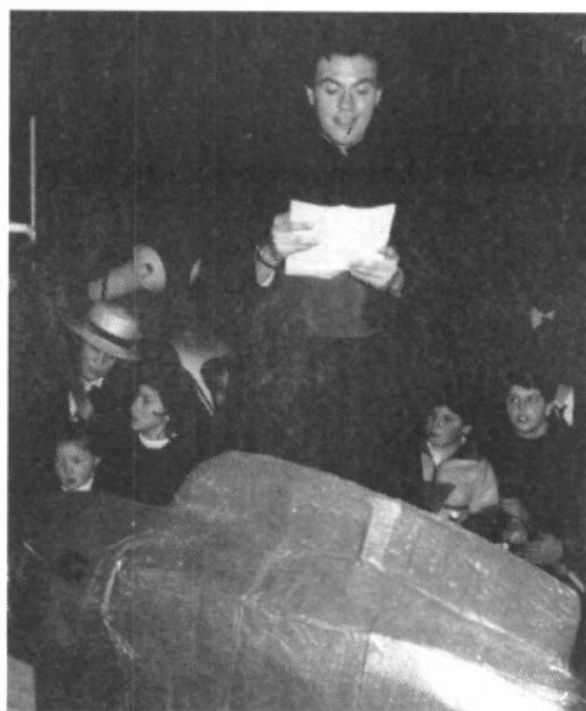
Perfil de la Cova i del carst dels Castellots

PERFIL I PLANTA DE LA COVA DE " SA CAMPANA "

(El G.G.G. batià les sales amb uns noms, i el S.C.M. amb uns altres.
els que aquí figuren pertanyen a una i altra nomenclatura)

ENTERRO DE SA SARDINA

Poques vegades una festa recuperada des de fa 2 anys, assolí a Sant Joan una representativitat i participació tan numerosa com la d'enguany.

L'enterro de Sa Sardina fou un èxit perquè l'organització ho plantejà des de la més sincera espontaneïtat. No hi havia senyals de circulació que prohibissin la circulació, no hi havia cares visibles que intentassin acaparar la imatge i la gent anava d'acord amb el cànon que marcava l'event.

L'esforç d'un grup de joves il·lusionats, tots ells ben entusiastes conduïren la festa dins uns marges totalment oberts. Fruit d'això va ser l'òptim ambient que en tot moment surà. És evident que aquest esforç es va veure realitzat amb el simbòlic ajut de l'Ajuntament i de les entitats financeres.

Que l'any que ve vagi millor i hi hagi més festa.

Miquel Company

Amador Jaume Salvà va néixer a S'Aranjassa el 2 de gener de 1915. Fill de mare llucmajorera i pare santjoaner, era el major de tres germans i una germana. Passà la infantesa i l'adolescència a S'Aranjassa, ajudant el seu pare en les feines del camp. Va anar a escola amb els frares franciscans de la Porciúncula, S'Arenal. Recorda com anava cada dia a peu des de ca seva fins a l'escola, assistint a les classes de sis a nou del capvespre. Recorda també el "tren" de S'Arenal, un tractor que duia a remolc uns quants vagons de tren i que cobria el trajecte des de Can Pastilla fins a S'Arenal de Lluçmajor, així com les muntanyetes d'arena que s'estenien de punta a punta del que avui coneixem com S'Arenal, Sometives, Les Meravelles i Can Pastilla. Només hi havia tres petits nuclis de població en tota la zona: Ses Cadenes, Es Pil·larí i S'Aranjassa, més lluny hi havia S'Arenal de Lluçmajor.

L'any 1935 s'allista al servei. L'enviaren al castell de Bellver pocs mesos abans del juliol del 1936, i quan arribà el 18 d'aquest mes es trobà fent guàrdies al castell de Bellver. Ell mateix explica que "cansat de veure les pallisses que donaven al castell de Bellver i a Can Mir" es passà, quan tengué oportunitat, a les tropes lleials a la República. I l'ocasió arribà amb el desembarcament de Bayo al port de Manacor. Conta que quan entregà les armes molts altres ja ho havien fet abans, i és que molts dels soldats regulars no hi volien tenir res a veure amb l'"Alzamiento". S'embarcà al "Marqués de Comillas" i arribà a Barcelona. Anà a França però hagué de tornar i, amb el grau de tinent, anà a lluitar contra les forces rebels al front d'Aragó.

Acabada la guerra es refugià a França. Quan els alemanys invadiren aquest país hagué de triar entre allistar-se a la resistència o ser deportat als camps de concentració o de tornada a l'Espanya d'en Franco. Escollí la resistència, com molts altres espanyols exiliats. Eren uns temps en què no es podia escollir el futur, només podies unir-te a la lluita o a una mort gairebé segura als camps de concentració. Participà en diverses accions de la resistència francesa -sobretot d'informació- i, acabada la guerra mundial, anà a viure a Perpinyà fins l'any 1963, que retornà a Mallorca.

Nou anys d'aventura i guerra, 1936-1945, durant els quals l'amo n'Amador féu de soldat i d'informador. Hores d'ara diu que la seva satisfacció és, "malgrat les ferides sofertes, el conhort i el consol que tenc pel que vaig fer i poder-ho contar, aquí -diu, assenyalant els documents, les fotografies...- hi ha tota la meua vida".

I.- DELS GRUPS DE TREBALL A LA RESISTÈNCIA

1) Barcarès

Finalitzada la guerra civil traspasàrem la frontera francesa i ens distribuïren als camps de refugiats. Jo vaig anar a Barcarès, pocs quilòmetres al nord de Perpinyà.

A Barcarès jo m'encarregava dels fitxers, és a dir, cada persona que entrava jo era l'encarregat d'agafar les seves dades personals i posar-ho tot a una

fitxa. També era un dels encarregats d'anar a fer el "diari". Aquest "diari" consistia amb anar a Port Bou o a Andorra i recollir les notícies que ens duïen des de Barcelona gent que es dedicava a aquestes feines. Les notícies sempre eren les mateixes: Barcelona fa pena, només hi ha soldats i vells, tothom havia fugit cap a França. Vaig arribar a travessar la frontera i vaig arribar fins a Puigcerdà. Tot això ho fèiem a peu, muntanya a través. Rebiem ajudes de Veneçuela, de Mèxic, també dels EE.UU.

2) 125 Cia. de voluntaris de Barcarès.

Més tard em vaig enrolar a una companyia de voluntaris, la 125, i ens enviaren a Saint Librére, a la regió del Loire-Garonne. Aquí hi havíem de construir un campament que servís com a camp d'instrucció de l'exèrcit francès i al mateix temps com a fàbrica d'armes i municions. Va ser aquí on ens arribà la notícia de la firma de l'armistici entre els alemanys i els francesos.

Després ens enviaren també a vigilar un embassament d'aigua prop de Prades que era el que proporcionava l'electricitat a la zona de Perpinyà. Ens pensàvem que ens quedàvem fora electricitat però no hi hagué res de nou.

Quan els francesos firmaren l'armistici amb Alemanya i s'instaurà el govern de Vichy els refugiats espanyols vàrem tenir clar que havíem de sortir dels camps abans que arribassin els alemanys o que els francesos col·laboracionistes en fessin de les seves. Així que immediatament es formaren batallons de marxa i grups de voluntaris a la Legió Estrangera. La majoria s'enrolaven als batallons de marxa que s'encarregaven de les feines de subsistència (tallar llenya, fer carbó, carreteres...).

3) Els batallons de treball a Annecy

Després, ja dins els batallons de treball (els Grups de Treballadors Espanyols, G.T.E.), em destinaren a la regió de l'Haute-Savoie, prop de les fronteres

suïssa i italiana. En concret era a les comarques que tenen Anncey com a ciutat central. M'enrolaren al 517 i féiem feina de carboners a la Combe d'Ire (prop de Doussard) i les muntanyes d'enrevoltant. Un dia va venir un capità alemany i ens va dir si hi havia voluntaris per anar amb ell a fer feina a una altra banda, ens va dir que avui demanava voluntaris però que demà tots seríem forçosos. Això va fer que molts dels treballadors es passassin a la resistència.

4) La resistència.

Va ser aquí on, a instàncies del grup de Lyon, en Miquel Vera entre ells que va arribar fins i tot a dirigir la resistència des d'un convent de monges, em vaig passar a la resistència. La primera missió que m'encarregaren va ser la vigilància d'un grup d'alemanys que intentaven desmuntar la resistència de la zona -que, per cert, era una de les més fortes de França. Aquests alemanys havien arribat a Anncey i jo i un parell més els esperàvem al telefèric. S'ha de dir que aquest telefèric -o cremallera que li dèiem nosaltres- era el camí més curt per arribar al centre del maquis d'Anncey. Si no teníem aquest telefèric controlat haviem d'anar a donar una volta molt llarga. Pensàvem que els alemanys volien desmuntar el telefèric però no ho feren, així que els deixàrem fer.

Jo m'encarregava, com molts altres, només de recollir informació i després uns altres actuaven. Poques vegades duia armes. Quan ens movíem per dins el sector de Jure, Anncey, Isère dúiem pistola, però quan sortíem d'aquest sector només dúiem un petit ganivet amagat dins el calçetí. Les armes les rebíem d'una manera molt particular. Una columna de frares anaven un darrere l'altre pels camins de la zona, i quan arribaven a un lloc convengut deixaven anar per les voreres les pistoles, metralladores, bombes i municions que duïen davall la sotana. Nosaltres sortíem de dins la garriga i ho recollíem i una altra vegada cap a la muntanya. Per aquesta zona hi havia pocs alemanys, era territori de la resistència. De tota manera, si qualche dia en topàvem cap i ens demanava d'on veníem, nosaltres responíem "De veïnat!" i res pus.

A Anncey hi havia una fàbrica de pastes i a l'amo li deien el "rei de les pastes". Vàrem saber que aquest home havia proporcionat pastes als alemanys, encara que la resistència ho tengués prohibit, i es decidí actuar. Vengueren dos suecs, que també eren resistents, i es feren passar per inspectors. El feren davallar a la fàbrica i allà mateix li pegaren dos tirs. Quan sortien la dona del "rei de les pastes" els demanà com havia anat i ells respongueren "Molt bé, tot arreglat". Era la guerra.

De vegades passàvem la frontera suïssa i anàvem a comprar qualche cosa. Jo em vaig comprar tres rellotges. Per travessar la frontera anàvem a l'hospital de Saint Julien, ens enguixaven o embenaven un braç i sortíem per l'altra porta, ja dins Suïssa, com que hi havia molts suïssos que anaven a l'hospital no els venia de nou veure gent sortir d'allà dedins. Per Suïssa s'hi passejaven molts italians que havien fugit d'Itàlia quan mataren en Mussolini, en veies molts.

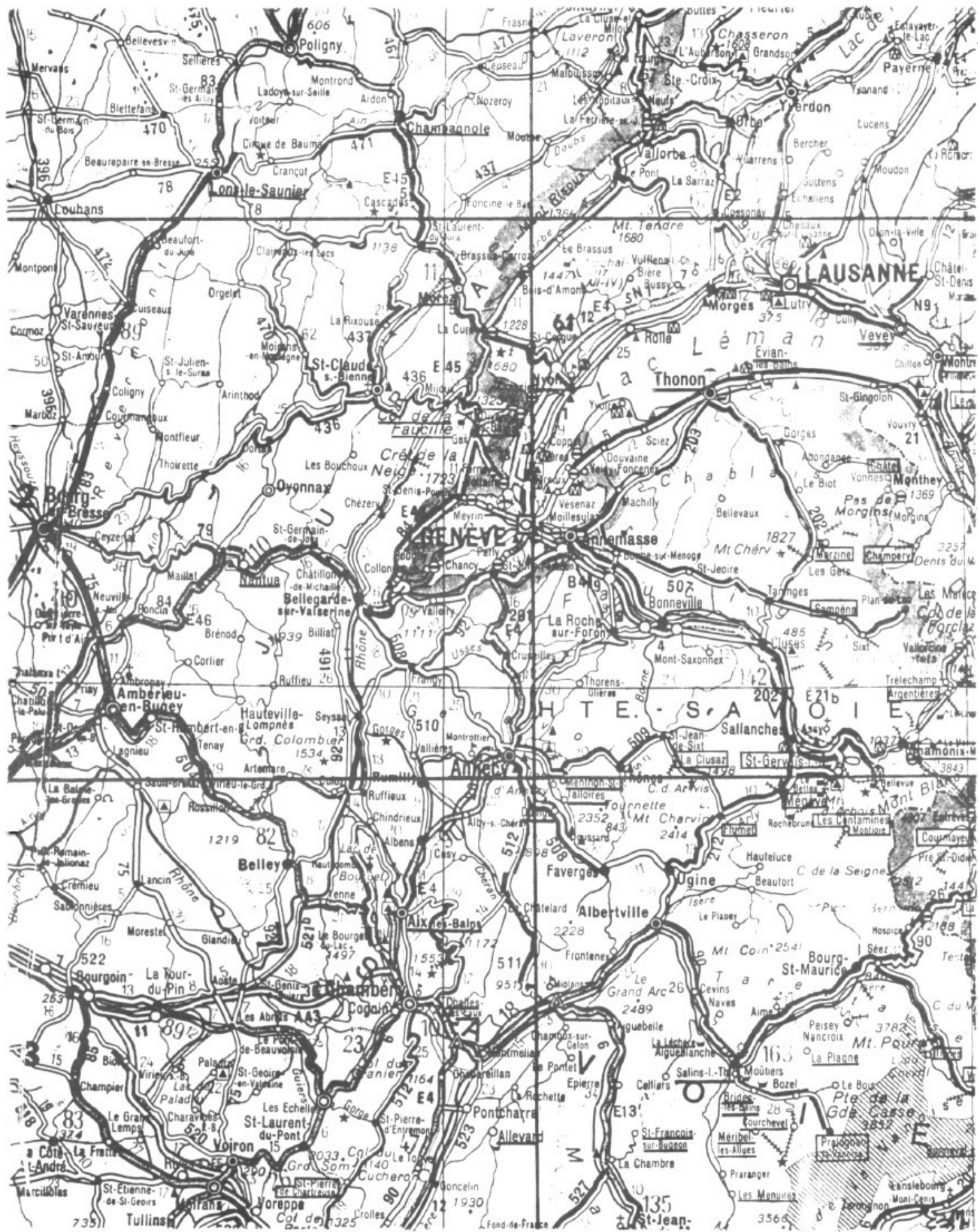
Al departament d'Haute-Savoie hi va haver la batalla del turó de Glières, on els alemanys varen matar molts de resistents, molts d'ells espanyols. En Miquel Vera plorava aquell dia.

I un bon dia ens anàrem fins a Estrasburg. érem molts, prop de quatre o cinc mil, i els alemanys ens feren una bossa i ens agafaren a tots, i els que no moriren. Ens enviaren directament al camp de concentració de Mauthausen, però jo ja sabia on m'havia de dirigir per sortir el més prest possible d'allà.

CONTINUARA

A. Company i M. Sastre

Després de l'esfondrament del front d'Aragó i la invasió de Catalunya per les forces rebels es produí un èxode massiu cap a les terres de França a través de la frontera catalana. Es calcula ens uns 400.000 els refugiats que sortiren d'Espanya un cop acabada la guerra. No es tractava només d'ex-combatents sinó que amb ells hi anaven la majoria de les seves famílies, des d'obriers fins a professionals lliberals (metges, mestres, funcionaris de l'administració catalana...).

Després d'uns mesos uns 100.000 retornaren a Espanya, principalment a causa de les ordres del govern francès que instaven o bé a enrolar-se en la legió estrangera o en els grups de treballadors, o bé tornar a la pensínsula o sortir del país cap a altres estats (principalment els sud i centre-americans). Al 1957 a França encara hi quedaven uns 100.000 refugiats, baixant la xifra a la meitat a l'any 1968.

Gairebé tots els refugiats s'instal·laren als anomenats "camps de refugiats", la majoria d'ells situats al Rosselló i els departaments pirinecs. Barcarès va ser el més recent, i també el més ben organitzat gràcies a la feina dels propis refugiats (hi arribà a haver una biblioteca).

Els refugiats que quedaren a França s'hagueren d'allistar en la legió estrangera o en els grups de treballadors. Els grups de treballadors tenien la missió de fortificar les defenses franceses, sobretot les de la línia Maginot.

Alemanya invadí França a principis de 1940 i per l'agost del mateix any es firmava un conveni entre els governs alemany i francès pel qual més de la meitat del territori francès quedava sota jurisdicció germana i la resta sota jurisdicció del govern feixista -auspiciat pels alemanys- de Vichy. El general Petain n'era el president. Amb la firma d'aquest conveni molts dels refugiats espanyols varen ser deportats als camps de concentració i extermini de Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Auschwitz i Oranienburg principalment.

Els espanyols que treballaven als grups de treballadors començaren a organitzar-se per crear, paral·lelament als grups "legals", escamots de combatents contra els alemanys. El Partit Comunista era el principal instigador de la creació d'escamots anti-alemanys en els quals hi participava gent de tot tipus d'ideologia (anarquistes, socialistes, republicans, refugiats en general).

A finals de 1940 es creen els primers grups de treballadors als departaments dels Alps, entre ells la 5ª Brigada dels G.E. (grups de treballadors espanyols), que estenia el seu radi d'acció als departaments de Jura, Ain, Haute-Savoie i Isère. Es creen les companyies 514 (amb base a Savigny), 515 (amb base a Vacheresse) i 517 (amb base a Annecy). Posteriorment, a finals de 1942, i a causa de les

continuades desercions dels treballadors -que es passaven directament a la resistència- les companyies 514 i 515 s'integraren dins la 517.

El Partit Comunista Francès constituí, el maig de 1941, el Front Nacional que agrupava tots els grups guerrillers de França -tant de l'ocupada com de la "lliure"- . Els F.T.P.F. (Franc-Tiradors i Partidaris Francesos) n'eren el braç armat. Molts dels integrants eren membres de la O.S. (Organització Especial, creats també pel P.C.F.) i del M.O.I. (Mà d'Obra Immigrada, organització que depenia del govern de Vichy però que, clandestinament, organitzava batallons de combatents. Els mateixos treballadors havien rebatejat l'organització amb el nom de Moviment Obrer Internacional). Per altra banda, el general De Gaulle organitzà el M.U.R. (Moviment Unificat de Resistència), el braç armat del qual era l'A.S. (Exèrcit Secret). Jean Moulin i els seus col·laboradors crearen, el maig de 1943, el C.N.R. (Consell Nacional de la Resistència) al qual s'agruparen les F.T.P.F. i l'A.S., formant les F.F.I. (Forces Franceses de l'Interior) sota el comandament del general Koenig.

A principis de 1943 un grup de 25 llenyataires d'Arcine constituïren el primer grup de treballadors clandestí, coordinat per Miquel Vera i Josep Mari. El primer d'abril del mateix any es constitueix el primer maquis republicà-espanyol a Mont-Veyrier (al sud-est d'Annecy), Jorge Navarro era el cap. Al mes de juny es constitueix un altre maquis a Doussard (a l'extrem sud del llac d'Annecy, prop de la Combe d'Ire), Gabriel Vilches i Antonio Jurado eren els caps. Al 1944 es formà encara un altre maquis a la Combe d'Ire, sota el comandament d'Antonio Jurado.

Aquests grups participaren en moltes batalles per l'alliberació de França. Dues d'elles foren particularment desastroses pels espanyols, sobretot la que va tenir lloc al turó de Glières, en la qual les forces de la resistència espanyoles batallaven sota el nom de "Batallón Ebro". Molts dels combatens espanyols varen caure presoners dels alemanys o moriren en la batalla.

Pel gener de 1944 es constituí l'A.G.E. (Agrupació Guerrilera Espanyola, de preponderància marxista), braç armat de la U.N.E. (Unió Nacional Espanyola), que agruparà la majoria de combatents espanyols. Les unitats de guerrillers espanyols participaren en quasi totes les batalles que es feren en terres franceses. Realitzaren més de sis-centes operacions de sabotatge o informació. Es calculen en no menys de 10.000 els espanyols que actuaren d'una manera activa dins la resistència francesa.

Quan es produí l'alliberació de tot el territori francès els guerrillers que ho volgueren pogueren continuar dins l'exèrcit francès integrats als batallons de seguretat, acantonats al sud, o bé seguir l'avanç de les tropes aliades cap a Berlín.

Per altra banda s'ha de fer esment especial de la columna espanyola del general Leclerc, que batallaren al nord d'Àfrica i després passaren a terres franceses participant en l'alliberació de París (de fet, es diu que foren els blindats Guernika i Madrid, conduïts per republicans espanyols, els dos primers vehicles aliats que entraren dins la capital francesa).

A. C. i M. S.

ENTREVISTA A MARGALIDA BOIRETA I MARIA CARTERA

Que Sant Joan és un poble que demogràficament minva any darrer any, és evident. Però que sovint es poden veure fets que demostrin la voluntat de fer poble i a la vegada esser elements vius de la nostra història, també és evident.

I ho és el cas de na Margalida Boireta i de na Maria Cartera, que hem pogut veure molts de diumenges amb les portes obertes de pint en ample, fent bunyols i oreïanes.

Els feim unes quantes preguntes que responen gustosament.

- En primer lloc, perquè feis aquesta activitat?

- Per dos motius: primer per donar vida al poble i, segon, per guanyar un poc.

- Com vau tenir aquesta idea?

- Va ésser arrel de la festa del Butifarró, que hi va haver gent que ens va dir que venia cada any per comprar bunyols i oreïanes que nosaltres feiem. I a partir d'aquí ens animen a fer-ne tots els diumenges de la temporada.

- Quina és la temporada?

- Comença per *Les Verges* i acaba per *Tots Sants*. Ara s'ha estés un poc més. Però en començar a parlar del torró ja no es mengen bunyols. També hem de dir que per les matances, tant els bunyols com les oreïanes, eren el dolç del dia.

També es menjaven el dia de *Tots Sants* en família, una vegada s'havia visitat el cementiri i s'havien fet les «ensoltes».

- En sabeu l'origen?

- Només sabem que són molt antics i molt mallorquins, i que les oreïanes ho són més que els bunyols.

També sabem que a Eivissa es fan els bunyols el dia de les matances, però els fan amb un motlle.

- Actualment qui ve a comprar-los?

- Ve la gent de Sant Joan, gent de fora del poble i n'hi ha que ens diuen que passen apostats. També s'atura algun cotxe d'estrangers.

- Com és la recepta?

- Nosaltres posam pels bunyols: patata, llevadura i farina. I per les oreïanes: llet, ou, farina i oli.

- Feis sempre la mateixa recepta?

- Sí. Hem de dir que no volem estirar la pasta.

Feim aquests postres com si fossin per a la nostra família i així satisfer els clients.

- Què és el que influeix en que el bunyol surti més o manco encertat?

- Depèn del material (l'oli ha d'ésser de girasol). També depèn del tou, l'oli ha d'ésser ben calent i també influeix la temperatura, quan fa fred no surten tan bé com per l'octubre o novembre.

- Com s'acompanyen els bunyols a la taula?

- Amb sucre gruixat, mel o «jalea» de codony.

- I les oreïanes?

- Amb sucre pols. Si es posa mel, crema o confitura es trenquen i tornen fluïxes.

- I quina beguda és l'adient?

- El moscatell.

- Considerau que està recuperada i al dia el costum de fer bunyols?

- Comercialment sí; ara, a cada casa no es fan com abans, ja que el ritme de vida actual no permet aquest cerimonial.

- Pensau que Sant Joan té una cultura culinària digne de mostrar?

- Sí, sense cap dubte. Però el caràcter santjoaner és molt reservat en aquest sentit.

- I per acabar, recordau algunes dites?

- Ha sortit un bunyol sense forat; ha fet un bon bunyol; m'ha caigut com un bunyol dins la mel.

Catalina Gayà

MEL I SUCRE: DOLCET, DOLCET

- Déu n'hi do amb la *plaça «polèmica»*. Sembla que les obres per fi ja han acabat. Tot i així, és segur que l'Ajuntament en deu estar satisfet.

plaça polèmica i de caràcter antipopular. pedrissos que no estan a nivell amb el trespol de la mateixa i que just es presten per seure amb les cames cap a defora. escaires afilades que desitgen veure sangrar qualcú. arbres rars que no tenen res a veure amb els arbres típics de Mallorca. rajoles fent alts i baixos, primes i ja n'hi ha que s'engronsen. faroles excessivament nombroses, altes i desgarrades pel lloc al qual estan situades. etc. etc. 9 milions de pressupost i, ara, com de costum, haurem de pressupostar la reforma que li correspon just després de mig any començades les obres. Així anam.

-La *proposta de canvi dels noms de carrers* a Sant Joan ha estat un tema conflictiu, que s'ha exagerat i se n'ha fet un arròs massa brut. En comptes (vist els exemples de Montuïri, Sineu, Vilafranca, pobles veïnats i alguns d'ells governats per AP que ho han fet amb tota normalitat, i llevat de la discussió lògica que poden generar alguns canvis) que la tramitació presentada a un ple per part de Cultura fos clara i ràpida, aquesta ha portat coa i més coa. Finalment, just manquen canviar els que fan referència al règim franquista objectats per AP i PDP.

- Era més de mitja nit, o sia, passades les dotze del vespre. Un cafè del poble. Em disposava a anar-me'n a geure quan, de sobte, entrà un amic meu veïnat de Petra cercant el metge titular. El vaig saludar i li vaig explicar que la que exercia de titular tenia el cau a Vilafranca i que al poble estàvem, oficialment, desamparats. Me replicà, oficiant que a Petra l'indicatiu sanitari posava: *Médecin de urgences. Sant Joan*. El vaig acompanyar a l'Ajuntament per veure el torn de guàrdies i el que mos trobarem no fou més que un paper amb noms i pobles i uns dies de torn que no es corresponien amb la realitat (potser pertanyien a un mes passat o un mes vinent). La meua desil·lusió augmentà quan vàrem anar al Centre Sanitari per poder saber el que fer i ens trobàrem amb el mateix problema. El meu amic decebut i malhumorat optà per partir cap a Vilafranca. No he sabut, encara, el final de la història (això va transcórrer a finals de gener).

No fa temps que m'arribà a orelles, que una dona vella de la vila, passades les 2 i mitja de la matinada, anà a tocar a cal batle. La madona, en qüestió, va fer saber al mateix batle que si no hi havia metge, ell era la màxima auto-

ritat a Sant Joan per respondre davant un cas similar.

És de sentit comú i claríssim que a una persona a la mínima anomalia de salut que se li presenta, el millor que pot fer és cridar un parent seu i partir cap a Son Dureta. Però, i si el cas, és d'un vell o invàlid que no pot valer-se d'ell o parents, què feim? què passa amb una situació així? qui serà el responsable directe? el metge o la metgesa que no viu a la vila, l'Ajuntament o l'Estat?

No se m'ha ocorregut encara anar devers l'Insalud, Col·legi de Metges, ni llegir la legislació sobre matèria sanitària als pobles per poder indagar el cas que afecta a Sant Joan. Haurà de produir-se un cas extrem per arreglar la il·lògica situació que patim? No és l'Ajuntament i el batle, en última instància, els responsables de l'àrea de sanitat del poble.

Ah! tenim metge-sa titular? No hauria de viure a la vila? L'Ajuntament que fa únicament, edifica bucs i edificis per serveis i llavors no se'n preocupa de la gestió dels mateixos?

Joan Bauçà

El forner Boveta va inaugurar el nou forn giratori amb un bon sopar de porcella rostida, al que hi assistiren tots els qui han participat en la seva construcció.

L'oficina de Correus ha estat translladada al seu nou emplaçament, a l'ala dreta de l'Escola de Ses Nines.

Part dels participants a la Rua escolar.

El capità i la tripulació, el darrer dissabte de carnaval.

Intrépids exploradors.

Passatemps

HORITZONTALS

A.- Una i una. Moviment horitzontal de l'aire degut a causes naturals. B.- Moble alt amb portes per guardar-hi objectes. anosrep anog-es ed lanosrep monorP. C.- Amb la seva pectoralitat exuberant és la cantant (?) de moda. D.- Ho diu la vaca quan parla. Vocal. Embarcacions. E.- Ala diminuta. Registre de Societats Anònimes. F.- A Anglaterra, nom. Ho fan els moixos quan bufen. Consonant. G.- Vocal. Redol aplanat amb trespol pitjat on es batia. Redol aplanat amb trespol pitjat on es batia. H.- Pot englobar l'univers complet. Reunió Internacional de Grans Urbanitzadors Desamparats. Desbarat, bistiesa comesa generalment per una persona.

VERTICALS

1.- Afirmació russa. Ma petita. és el nom d'una actriu rossa i ben plantada. óicageN. 3.- M. Faci arribar als receptors un programa de ràdio o TV. El qui arregla, fa o ven calçat. Consonant. 5.- Doble consonant. Vocal. En aquest precís moment. 6.- Vuit romà. Consonant fricativa. En francès vol dir "ell". 7.- Vocal. País nòrdic la costa del qual és molt accidentada. 8.- Units, lligats, entrellaçats estretament. tnetsiseR. 9.- Tot Terreny. Femení singular, referent a receptacles de roba destinats a posar-hi alguna cosa dins.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A									
B									
C									
D									
E									
F									
G									
H									
I									

Passatemps: Joan Sastre Joan

